

DIALOG

Polnisch-Polnisches Magazin

Magazyn Polsko-Niemiecki

www.dpg-bundesverband.de Nr./nr 100 (2012) Preis 5 € / cena 12 zł

Nr./nr 100

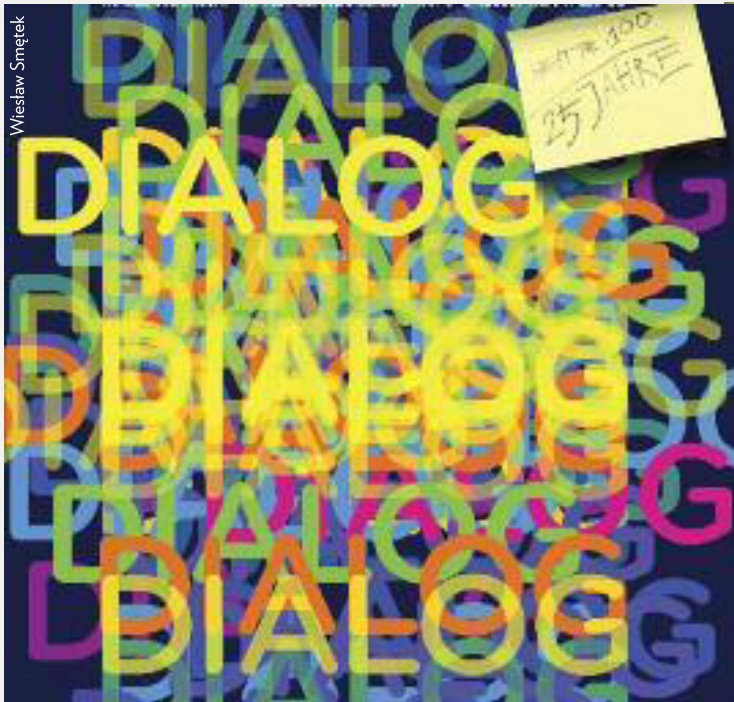
Zum Geburtstag von DIALOG

Liebe Leserinnen und Leser, vor Ihnen liegt die 100. Nummer des Magazins DIALOG. Vor 25 Jahren erschien die erste Nummer unserer Zeitschrift. Ich selbst bin nun seit 14 Jahren Redakteur des Magazins, es ist genau ein Drittel meines bisherigen Lebens. Dass ein nichtkommerzielles Magazin wie DIALOG auf eine so reiche Geschichte zurückblicken kann, ist vor allen Ihnen, unseren Lesern, unseren Abonnenten zu verdanken. Ihre Neugier und ihre Treue machen unsere Arbeit möglich. Dafür danke ich Ihnen im Namen der gesamten Redaktion sehr herzlich! Bleiben Sie uns bitte treu und wohlgesinnt. Die meisten unserer Leser sind in den Deutsch-Polnischen Gesellschaften aktiv. 1986 haben sich diese Vereine zu einem ersten Dachverband der Deutsch-Polnischen Gesellschaften zusammengeschlossen. Dieser Verband ist seitdem unser Herausgeber. In meiner Zeit als Chefredakteur konnte ich mit den Vorsitzenden des Verbandes, Markus Meckel und Angelica Schwall-Düren, zusammenarbeiten. Vor zwei Jahren hat Dietmar Nietan dieses Amt übernommen. Viel Vertrauen und Unterstützung habe ich von diesen drei Persönlichkeiten erfahren, wofür ich ihnen ganz herzlich danken möchte. Unterstützung erhielt unsere Redaktion auch von den vielen Vorstandsmitgliedern des Bundesverbandes. Ich kann leider nicht alle nennen, die Liste wäre zu lang. Ich möchte nur symbolisch, für alle stellvertretend, die Vizevorsitzenden des Verbandes Gerd Hoffmann und Christian Schröter nennen. Dass wir in den letzten Jahren kontinuierlich arbeiten konnten, wurde durch die Förderung des Auswärtigen Amtes und der Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit ermöglicht. Ganz besonders möchte ich den beiden Vorsitzenden der Stiftung, Andrzej Grajewski und Johannes von Thadden, für die inspirierende Zusammenarbeit danken. Mein Dank geht auch an die beiden Direktoren, Małgorzata Ławrowska und Albrecht Lempp, sowie an den Mitarbeiter der Stiftung Tomasz Markiewicz. Viel zu verdanken habe ich auch meinen Vorgesängern Günter Filter und Adam Krzemiński, die mich seit Beginn meiner Arbeit im DIALOG kollegial unterstützt haben. Einen unverkennbaren Stil verleihen dem DIALOG die genialen Grafiken von Zygmunt Januszewski und Wiesław Smętek. Ihre Arbeiten verbinden Humor mit Nachdenklichkeit. Seit einem Jahrzehnt gestaltet Piotr Mordel das Layout. Leider habe ich zu wenig Platz, um an dieser Stelle die vielen Autoren und Übersetzer zu erwähnen, mit denen wir in den letzten 25 Jahren zusammenarbeiten durften. Die Liste dieser Namen würde den Umfang dieses Textes sprengen. Auch diesen Mitarbeitern gegenüber empfinde ich Hochachtung und Bewunderung. Erlauben Sie mir, zuletzt den Menschen von ganzem Herzen zu danken, mit denen ich in den letzten 14 Jahren eng zusammenarbeiten konnte, unserer Redaktion. Es war und ist ein besonderes Privileg für mich, mit so klugen und engagierten Persönlichkeiten wie Sabine Stekel, Monika Satizabal Niemeyer, Krzysztof Zastawny, Piotr Leszczyński und Wojciech Duda arbeiten zu dürfen. Ich freue mich sehr, dass wir den Weg, den wir vor vielen Jahren eingeschlagen haben, gemeinsam weitergehen können.

Z okazji urodzin DIALOG-u

Drody Czytelnicy! Trzymają Państwo w rękach setne wydanie magazynu DIALOG. Pierwszy numer naszego czasopisma ukazał się przed 25 laty. Od 14 lat jestem redaktorem DIALOG-u, jest to dokładnie jedna trzecia mojego dotychczasowego życia. Fakt, że niekomercyjny magazyn, jakim jest DIALOG, może pochwalić się tak bogatą historią, zawdzięczamy przede wszystkim Państwu – naszym czytelnikom i prenumeratorom. Państwa zainteresowanie i wierność sprawiają, że nasza praca jest możliwa. Za to właśnie dziękuję serdecznie w imieniu całej redakcji! Z nadzieją, że nadal pozostaną nam Państwo wierni i życzliwi. Większość naszych czytelników działa aktywnie w Towarzystwach Niemiecko-Polskich. W 1986 roku Towarzystwa zrzeszyły się w pierwszy Federalny Związek Towarzystw Niemiecko-Polskich. Od tego czasu Związek jest wydawcą DIALOG-u. Podczas mojej pracy w charakterze redaktora naczelnego miałem przyjemność współpracować z przewodniczącymi Związku Markusem Meckelem i Angelicą Schwall-Düren. Przed dwoma laty funkcję tę objął Dietmar Nietan. Ze strony wszystkich trzech przewodniczących Związku otrzymałem wiele wsparcia i zaufania, za co chciałbym im serdecznie podziękować. Naszą redakcję wspierali również członkowie zarządu Związku. Niestety, nie mogę wymienić wszystkich, gdyż lista byłaby za długa. Dlatego chciałbym wymienić symbolicznie, jako przedstawicieli wszystkich zaangażowanych, dwóch wiceprzewodniczących Federalnego Związku, Gerda Hoffmanna oraz Christiana Schrötera. Z szeregu licznych przewodniczących Towarzystw pragnę przede wszystkim podziękować – również symbolicznie – trzem legendarnym postaciom: Ruth Zuther, Albrechtowi Riechersowi i Rolandowi Rechemu. Finansowe wsparcie niemieckiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej umożliwiło nam w ostatnich latach systematyczną pracę. Szczególnie dziękuję obu przewodniczącym Fundacji, Andrzejowi Grajewskiemu i Johannesowi von Thaddenowi, za inspirującą współpracę, obu jej dyrektorom, Małgorzacie Ławrowskiej i Albrechtowi Lemppowi, a także pracownikowi Fundacji Tomaszowi Markiewiczowi. Dużo też zawdzięczam moim poprzednikom, Günterowi Filterowi i Adamowi Krzemińskiemu, którzy od początku mojej pracy w DIALOG-u po koleżeńsku mnie wspierali. Swoją charakterystyczny styl DIALOG zawdzięcza genialnym grafikom Zygmuntowi Januszewskiemu i Wiesławowi Smętkowi, których prace łączą w sobie humor z refleksją. Od dziesięciu lat Piotr Mordel zajmuje się layoutem. Niestety, nie wystarczy tu miejsca, żeby wymienić licznych autorów i tłumaczy, z którymi mieliśmy przyjemność współpracować przez ostatnie 25 lat. Lista tych nazwisk przekroczyłaby ramy tego tekstu. Również wobec tych współpracowników odczuwam głęboki szacunek i podziw. Pozwolę Państwu, że na końcu podziękuję z całego serca tym osobom, z którymi łączę mnie 14 lat bliskiej współpracy – naszej redakcji. Możliwość współpracy z tak mądrymi i zaangażowanymi osobami jak Sabine Stekel, Monika Satizabal Niemeyer, Krzysztof Zastawny, Piotr Leszczyński i Wojciech Duda było i nadal jest dla mnie wielkim wyróżnieniem. Cieszę się bardzo, że nadal wspólnie będziemy kroczyć drogą, którą obraliśmy przed wieloma laty.

Basil Kerski

25 Jahre Deutsch-Polnisches Magazin DIALOG	9	Geschichte in polnischen Spielfilmen	42
25 lat Magazynu Polsko-Niemieckiego DIALOG	9	Polskie kino historyczne	48

PANORAMA

Deutsch-polnisches Panorama	4
Panorama polsko-niemiecka	4

25 JAHRE DIALOG / 25 LAT DIALOGU

Basil Kerski

Europäisches Projekt:	
25 Jahre Deutsch-Polnisches Magazin DIALOG	9
Projekt europejski:	
25 lat Magazynu Polsko-Niemieckiego DIALOG	13

Adam Krzemiński

Deutschland–Polen: Ein europäisches Abenteuer	17
Polska–Niemcy: Europejska przygoda	22

Günter Filter

Anfangsjahre: Erinnerungen an die Gründung des Magazins DIALOG	20
Początki: Jak powstawał magazyn DIALOG	24

KULTUR / KULTURA

Basil Kerski

Polnische Legenden:	
Andrzej Wajdas neuer Film über Lech Wałęsa	28

Polnische legendy:

Nowy film Andrzeja Wajdy o Lechu Wałęsie	31
--	----

Jarosław Zalesiński

Penelopes Erinnerungen:

Über den Erfolg der Memoiren von Danuta Wałęsa	34
--	----

Pamiętnik Penelopy:

Sukces wspomnień Danuty Wałęsy	39
--------------------------------	----

Łukasz Maciejewski

Polnischer Komplex: Geschichte in polnischen Spielfilmen	42
Polski kompleks: Polskie kino historyczne	48

Robert Traba

Deutsche Erinnerungskultur:

Anna Wolff-Powęskas Buch über die Aufarbeitung der NS-Vergangenheit in der Bundesrepublik	54
---	----

Niemiecka kultura pamięci:

Książka Anny Wolff-Powęskiej na temat rozliczenia z historią III Rzeszy w Republice Federalnej	58
--	----

UKRAINE / UKRAINA

Postkoloniale Probleme der Ukraine: DIALOG-Gespräch mit dem ukrainischen Schriftsteller Mykola Rjabtschuk	62
---	----

Postkolonialne problemy Ukrainy: Rozmowa DIALOG-u z ukraińskim pisarzem Mykołą Riabczukiem	66
--	----

Jahrestagung der Deutsch-Polnischen Gesellschaften im Hambacher Schloss

Die 21. Jahrestagung der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Bundesverband unter dem Titel „Nachbarschaft in der Mitte Europas“ wird vom 16. bis zum 18. November 2012 im Hambacher Schloss stattfinden. Schirmherr der Tagung ist der Ministerpräsident des Landes Rheinland-Pfalz Kurt Beck. Im Rahmen der Tagung wird u. a. bereits zum achten Mal der DIALOG-Preis verliehen.

www.dpg-bundesverband.de

Kongres Towarzystw Niemiecko-Polskich na zamku w Hambach

XXI. Kongres Towarzystw Niemiecko-Polskich pod hasłem „Sąsiedztwo w centrum Europy” odbędzie się w dniach 16–18 listopada 2012 roku na zamku w Hambach. Patronat honorowy nad kongresem objął premier Nadrenii-Palatynatu Kurt Beck. W ramach kongresu po raz ósmy zostanie wręczona NAGRODA DIALOGU.

www.dpg-bundesverband.de

Postkoloniale Probleme der Ukraine 62

Postkolonialne problemy Ukrainy 66

Jaroslav Hrycak

Drei Thesen über die ukrainische Unabhängigkeit. 71

Trzy tezy o ukraińskiej niezależności. 76

EUROPA / EUROPA

Dariusz Filar

Europa, 44. Breitengrad: Ein Riss geht durch den Kontinent . . . 80

Europa, 44 równoleżnik: Pęknięcie kontynentu 84

WIRTSCHAFT / GOSPODARKA

Katrin Schröder

Zu den Sternen: Polen als Partnerland der Internationalen Luftfahrtausstellung in Berlin 2012 88

W stronę gwiazd: Polska partnerem Międzynarodowych Targów Lotnictwa w Berlinie 2012 91

MEDIEN / MEDIA

Paulina Olechowska

Jubiläum: 15 Jahre des Deutsch-Polnischen Journalistenpreises. 94

Jubileusz: 15 lat Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej 96

Auswärtiges Amt

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Dem Auswärtigen Amt und der Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit möchten wir für die Finanzierung dieser DIALOG-Ausgabe ganz herzlich danken. * *Za finansowe wsparcie niniejszego numeru DIALOG-u serdecznie dziękujemy Ministerstwu Spraw Zagranicznych RFN i Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej.*

Paulina Olechowska

Wettbewerb und Zusammenarbeit

15 Jahre Deutsch-Polnischer Journalistenpreis

Jedes Jubiläum verführt zu Rückblicken, Reflexionen und Fazits. 15 Jahre des Deutsch-Polnischen Journalistenpreises führt uns insbesondere die Rolle der Medien bei der Gestaltung von nachbarschaftlichen Beziehungen vor Augen sowie den großen Wandel, der in den Beziehungen zwischen Deutschland und Polen zu Beginn des 21. Jahrhunderts stattgefunden hat.

SdpZ / FWPN

Konrad Schuller, einer der Gewinner des Deutsch-Polnischen Journalistenpreises 2012
Konrad Schuller, jeden z laureatów Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej 2012

Die Gründung des Preises war eine Initiative polnischer Woiwodschaftssprecher und der Regierungssprecher deutscher Bundesländer. Sie waren die ersten, die die Notwendigkeit der Zusammenarbeit der deutschen und polnischen Journalisten erkannten, insbesondere derjenigen aus den Grenzgebieten, in denen verschiedene Kulturen aufeinander stoßen, zahlreiche Mythen und Stereotype entstehen und revidiert werden.

Ende Oktober 1996 hatten sich die Woiwodschaftssprecher aus den damaligen polnischen Woiwodschaften Szczecin (Stettin), Gorzów (Landsberg), Zielona Góra (Grünberg) und Jelenia Góra (Hirschberg) sowie ihre Amtskollegen von Mecklenburg-Vorpommern, Brandenburg und Sachsen in Dresden geeinigt, einen deutsch-polnischen Journalistenpreis zu stiften. Bereits am 4. Dezember 1996, bei der Sitzung der

Deutsch-Polnischen Regierungskommission für regionale und grenzüberschreitende Zusammenarbeit, wurde in Żagań (Sagan) bei Zielona Góra ein gemeinsames Dokument zum Deutsch-Polnischen Journalistenpreis unterzeichnet, das die Finanzierung des Wettbewerbs regelte.

Ein Jahrzehnt lang wurde die Organisation des Wettbewerbs von deutschen Bundesländern und polnischen Woiwodschaften abwechselnd übernommen. 2007 wurde der Wettbewerb um den Deutsch-Polnischen Journalistenpreis in die Deutsch-Polnischen Medientage eingebunden. Deren Premiere war 2008 in Potsdam. Die Robert Bosch Stiftung und die Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit (SdpZ) schlossen sich den Arbeiten an.

Dank der Zusammenarbeit zwischen den deutschen Bundesländern, den polnischen

Woiwodschaften und den beiden Stiftungen konnte das Preisgeld höher gesetzt werden (von 2.500 auf 5.000 Euro). Zum Abschluss der zweitägigen Diskussionen zwischen ca. dreihundert deutschen und polnischen Journalisten und Medienwissenschaftlern wird der Journalistenpreis feierlich verliehen. Von Prestige des Wettbewerbs zeugt die von Jahr zu Jahr wachsende Anzahl der eingereichten Arbeiten. Seit einigen Jahren werden mit dem Preis immer häufiger Journalisten der landesweiten Medien ausgezeichnet. „Als Organisatoren stehen wir vor dem Dilemma, wie wir eine Balance zwischen dem regionalen und dem landesweiten Schwerpunkt finden könnten. Wir erwägen auch die Möglichkeit, die Regeln des Wettbewerbs zu ändern, um in jeder der drei Kategorien sowohl die Journalisten der regionalen, als auch der landesweiten Medien auszeichnen zu können. Dabei schließen wir nicht aus, unsere Aktivität auf den grenzüberschreitenden Journalismus zu richten. Wir wünschen uns, dass die Medientage der Ort einer unmittelbaren Begegnung insbesondere für die regionalen Journalisten bleibt, eine Möglichkeit, neue Kontakte zu knüpfen und alte zu pflegen“, sagt Albrecht Lempp, Direktor der SdpZ.

Die Jury des Wettbewerbs besteht aus Vertretern der Organisatoren sowie unabhängigen deutschen und polnischen Print-, TV- und Radio-Journalisten. Im Laufe der 15 Jahre haben sich die Formen der Zusammenarbeit zwischen Jury-Mitgliedern gewandelt. Anfangs haben die deutschen und die polnischen Juroren praktisch nicht zusammengearbeitet. Darüber schrieb im Jahre 1999 Dorota Bazuń – eine der ersten, die sich entschieden hatten, eine wissenschaftlich begründete Reflexion über den Preis zu Papier zu bringen: „Merkwürdig ist die Koexistenz zweier, nur wenig zusammenarbeitender Jury-Gruppen innerhalb eines Wettbewerbs – einer deutschen und einer polnischen.“ Heute arbeiten die Jury-Mitglieder stufenweise: Nachdem die Juroren jedes Landes jeweils drei Beiträge in jeder Kategorie benannt haben, treffen sich die Jury-Mitglieder beider Länder und wählen aus den 18 nominierten Arbeiten die Sieger aus. „Ich merke, dass seitdem die Ausrichter des Wettbewerbs von den beiden Stiftungen Unterstützung bekommen hatten, gewann die Veranstaltung an Schwung und Dynamik, und die Deutsch-Polnischen Medientage, die ihr fester Bestandteil sind, verliehen dem Wettbewerb eine neue Dimension“, sagt Dorota Zyń, Mitglied der Jury und Journalistin des Radiosenders Radio Zachód. „Bei den Treffen haben sowohl

Journalisten, als auch Medienexperten sowie bekannte Autoritäten im Bereich der Politik oder Wirtschaft die Möglichkeit, ihre Meinungen auf vielen Ebenen auszutauschen und die Zukunft des deutschen und polnischen Journalismus zu diskutieren. Laut meiner Erfahrungen und Beobachtungen besteht die Notwendigkeit, der Rolle regionaler und lokaler Medien eine noch größere Aufmerksamkeit zu schenken. Die Journalisten dieser Medien berühren kontinuierlich und direkt die Probleme, die den Einwohnern beider Länder nicht gleichgültig sind, und dies ist ein belebender Faktor bei dem Deutsch-Polnischen Journalistenpreis.“

Im Laufe der 15 Jahre wurden 1864 Arbeiten für den Wettbewerb angemeldet. Man könnte sagen, das Interesse am Wettbewerb bei deutschen und polnischen Journalisten sei vergleichbar, auch wenn die deutsche Seite entschieden mehr Fernsehbeiträge einreicht. Bis 2002 wurden von den Organisatoren des Wettbewerbs je zwei Preise in jeder Kategorie an einen deutschen und einen polnischen Journalisten verliehen, heute gibt es nur einen Preis in jeder Kategorie. Insgesamt wurden 24 Preise an polnische (der Sonderpreis nicht mitgerechnet), und 31 an deutsche Journalisten verliehen.

Spiegel der Veränderungen

Die Zeit verwischt die Fakten, die Ereignisse, wenn man jedoch auf die Geschichte des Deutsch-Polnischen Journalistenpreises zurückblickt, kann man sich der großen Änderungen bewusst werden, die in den gegenseitigen Beziehungen beider Länder stattgefunden haben. In den ersten Jahren überwog in den preisgekrönten Beiträgen die deutsch-polnische Geschichte. Es handelte sich meist um einzelne Protagonisten und ihr Schicksal während und nach dem Zweiten Weltkrieg. In keinem der Beiträge fehlte ein menschlicher Blick auf die deutsch-polnischen Beziehungen, dennoch machten die dramatischen Erinnerungen der Zeitzeugen des Zweiten Weltkrieges den Willen zum gegenseitigen Verständnis nicht unmöglich. Diese Beiträge waren ein Beispiel für eine „Vernarbung der schmerzhaften Erinnerung“ an den Zweiten Weltkrieg. Sie unterschieden sich von der üblichen Vorgehensweise der Medien, die bei einer internationalen Thematik ihre Berichte einer Ritualisierung unterzogen, indem sie sich auf diplomatische und offizielle Treffen oder Erklärungen beschränkten. Die ausgezeichneten journalistischen Beiträge verbindet etwas, was

Adam Krzemiński als eine „Erinnerung an Krieg und Frieden“ bezeichnete.

Diese Arbeiten zeigen, dass die gegenseitige Versöhnung ein langsamer und schwieriger Prozess war, der allmählich auf vielen Ebenen stattfand. Um diesen Prozess zu veranschaulichen, mussten die beruflichen Wege der Journalisten beider Länder ins Grenzgebiet führen, wo – wie der polnische Journalist Mariusz Szczygieł sagte – „Warschau und Berlin aufeinander prallen“ und die Gelegenheit, eine deutsch-polnische Geschichte zu hören und niederzuschreiben, sich häufig bietet.

Seit einigen Jahren werden die historischen Themen durch aktuellere, insbesondere wirtschaftliche Probleme zurückgedrängt. „Es gibt weniger historische Beiträge, was zeigt, dass Erika Steinbach keine mediale Person mehr ist, obwohl die

In den ersten Jahren überwog in den preisgekrönten Beiträgen die deutsch-polnische Geschichte. Es handelte sich meist um einzelne Protagonisten und ihr Schicksal während und nach dem Zweiten Weltkrieg. Seit einigen Jahren werden die historischen Themen durch aktuellere, insbesondere wirtschaftliche Probleme zurückgedrängt.

Problematik des Zweiten Weltkrieges selbstverständlich nach wie vor vertreten ist: der Krieg, das Kriegstrauma, die Frage der deutschen Schuld, die Beziehungen zwischen der dritten oder vierten Generation der Täter und den Nachkommen der Opfer“, meint Adam Krzemiński, Mitglied der Wettbewerbsjury. „Diese Art von Beiträgen – nennen wir sie ‘Darstellungen der verlorenen Zeit’ – über die Begegnung eines Deutschen oder einer Deutschen mit jemandem aus Polen heute, ist eine interessante Perspektive. Diese Arbeiten verbinden einen Blick in die Vergangenheit mit der Erfahrung der jungen Generation von heute. Dabei stellt sich heraus, dass die jungen Leute auf die Zukunft gerichtet sind. Sie reißen keine alten Wunden wieder auf.“ Dennoch, glaubt Krzemiński, achten die Medien nicht genug auf die modernen Themen, die nicht unbedingt bilaterale Beziehungen betreffen, sondern die Aufgabe haben, über den Alltag des Nachbarn zu berichten. Diese Meinung teilt auch Agata Kondzińska, eine Journalistin der Tageszeitung „Gazeta Wyborcza“, ebenfalls Mitglied der Jury: „Es fehlen nach wie vor Beiträge, die von einer wirklichen, authentischen Offenheit zeugen würden. Ein Beispiel: In den polnischen Medien wird seit einiger Zeit über Rentenreform diskutiert. Es gibt bei dem Wettbewerb keine Artikel, Radio- oder TV-Sendungen,

die darüber informieren würden, wie dieses System in Deutschland funktioniert.“

Eine Lektüre der preisgekrönten Beiträge zeigt, wie sich die Denkweise der Journalisten über das jeweilige Nachbarland im Laufe der 15 Jahre gewandelt hat. Und obwohl die Preisträger verschiedene Aspekte der gegenseitigen Beziehungen beider Länder vorstellen, Vorurteile korrigieren, negative Stereotype abschaffen und Gemeinsamkeiten unterstreichen, versuchen sie nicht krampfhaft, Unterschiede zu eliminieren.

Die Sieger-Beiträge kennzeichnet eine Vielfalt nicht nur an Inhalt, sondern auch an Form. Es sind überwiegend dokumentarische Beiträge, die sich auf ein handfestes Quellenmaterial stützen. Den Autoren ist es gelungen, an Zeitzeugen und Orte des Geschehens zu gelangen. „Selbstverständlich erfordert eine Reportage die

meiste Arbeit“, sagt Kondzińska, „sie ist gewissermaßen ein Bild an sich. Sie erlaubt uns, Jury-Mitgliedern, die journalistische Arbeitsweise zu beurteilen, festzustellen, ob die Idee für ein Thema und der Blickwinkel des Autors originell sind, wie viel Zeit in die Suche nach Materialien investiert werden musste, die es erlaubte, das gewählte Thema möglichst optimal zu erfassen.“

Die Geschichte des Wettbewerbs spiegelt auch den Wandel des medialen Marktes in beiden Ländern wider. Ein solcher Wandel ist unvermeidlich. In einer Zeit journalistischen Konformismus, der immer häufiger den Erwartungen eines durchschnittlichen Empfängers zu entsprechen versucht sowie die internationalen Fragen sensationslustig und vereinfacht darstellt und sich auf die Darstellung der Ereignisse von marginaler Bedeutung konzentriert, spielt der Deutsch-Polnische Journalistenpreis eine wichtige Rolle. Er setzt berufliche Standards und ist richtungweisend für angehende Journalisten, die sich mit der Problematik des Grenzgebiets befassen möchten und von denen es immer noch viel zu wenige zu geben scheint.

Paulina Olechowska

Politologin und Soziologin, wissenschaftliche Mitarbeiterin am Institut für Medien und Kommunikation der Universität Szczecin.

Paulina Olechowska

Konkurencja i współpraca

15 lat Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej

Każdy jubileusz prowokuje do wspomnień, refleksji, podsumowań. Piętnastolecie Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej pozwala uświadomić sobie przede wszystkim rolę mediów w kształtowaniu sąsiedzkich stosunków oraz ogromne zmiany, jakie zaszły na początku XXI wieku w relacjach między Polską a Niemcami.

Ufundowanie nagrody było inicjatywą rzeczników prasowych polskich województw oraz ich odpowiedników w rządach niemieckich landów. To oni jako pierwsi dostrzegli konieczność współpracy polskich i niemieckich dziennikarzy, przede wszystkim z regionów przygranicznych, które są szczególnym obszarem ścierania się różnych kultur, powstawania i obalania licznych mitów i stereotypów.

Pod koniec października 1996 roku rzecznicy ówczesnych polskich województw: szczecińskiego, gorzowskiego, zielonogórskiego i jeleniogórskiego, wspólnie z rzecznikami rządów Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Brandenburgii oraz Saksonii porozumieili się w Dreźnie w sprawie ufundowania polsko-niemieckiej nagrody dla dziennikarzy. Już 4 grudnia 1996 w Żaganiu koło Zielonej Góry, podczas posiedzenia Międzyrządowego Komitetu ds. Współpracy Przygranicznej, został podpisany wspólny dokument ustanawiający Polsko-Niemiecką Nagrodę Dziennikarską oraz regulujący zasady finansowania konkursu.

Przez dekadę organizacją konkursu zajmowały się na zmianę niemieckie kraje związkowe i polskie województwa. W 2007 roku to się zmieniło, konkurs na

Polsko-Niemiecką Nagrodę Dziennikarską został włączony do programu Polsko-Niemieckich Dni Mediów, a jego współorganizacją zajęły się fundacje Roberta Boscha i Współpracy Polsko-Niemieckiej. Nagroda w nowej formule miała swoją premierę w 2008 roku w Poczdamie.

Dzięki współpracy rządów niemieckich landów, polskich samorządów i fundacji wzrosła kwota przyznawanej nagrody (z 2,5 tys. do 5 tys. euro). Wręczenie nagrody stanowi uroczyste zwińczenie dwudniowych dyskusji blisko trzystu polskich i niemieckich dziennikarzy i medioznawców. O prestiżu tego konkursu świadczy rosnąca z roku na rok liczba zgłaszanych do niego prac. Od kilku lat coraz częściej jego laureatami zostają dziennikarze mediów ogólnokrajowych. „Jako organizatorzy mamy dylemat, jak zrównoważyć akcent regionalny i krajowy – dodaje Albrecht Lempp, dyrektor Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. – Rozważamy również możliwość zmiany zasad konkursu, aby w każdej z trzech kategorii przyznawać nagrodę dla dziennikarzy mediów centralnych oraz lokalnych. I nie wykluczamy skierowania naszej aktywności w stronę dziennikarstwa transgranicznego. Chcemy, aby Dni Mediów były

szczególnie dla lokalnych redaktorów ważnym miejscem bezpośredniego spotkania, nawiązywania nowych i utrzymywania starych kontaktów”.

Jury konkursu składa się z przedstawicieli organizatorów oraz polskich i niemieckich niezależnych dziennikarzy prasowych, radiowych i telewizyjnych. Na przestrzeni piętnastu lat zmieniały się formy współpracy członków jury. Początkowo polscy i niemieccy jurorzy właściwie ze sobą nie współdziałali. Tak o tym pisała w 1999 roku Dorota Bazuń, która jako jedna z pierwszych podjęła się naukowej refleksji dotyczącej nagrody: „Zastanawiający jest fakt współistnienia w obrębie jednego konkursu dwóch właściwie w niewielkim stopniu współpracujących grup jury – polskiego i niemieckiego”. Obecnie członkowie jury pracują etapowo: jurorzy krajowi nominują po trzy prace w każdej kategorii, następnie wszyscy spotykają się i spośród osiemnastu nominowanych prac wybierają zwycięzców. „Zauważam, że od momentu, kiedy organizatorów nagrody wsparły obydwie fundacje, nabrała ona większego impetu i rozmachu, zaś Polsko-Niemieckie Dni Mediów, będące jej integralną częścią, dały temu konkursowi nowy wymiar – mówi Dorota Zyn, członkini jury, dziennikarka Radia Zachód. – Podczas spotkań zarówno dziennikarze, jak i specjaliści zajmujący się tematem mediów, a także znane autorytety w dziedzinie polityki czy gospodarki, mają możliwość skutecznej, wielopłaszczyznowej wymiany poglądów i spojrzenia na przyszłość polskiego i niemieckiego dziennikarstwa. Z moich doświadczeń i obserwacji wynika konieczność zwrócenia jeszcze większej uwagi na ogromną rolę mediów regionalnych i lokalnych. Dziennikarze tych mediów w sposób ciągły i bezpośredni dotyczą problemów, które nie są obojętne mieszkańcom obu krajów, a to staje się ożywcze w przypadku Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej”.

W ciągu piętnastu lat do konkursu zgłoszono 1864 prace. Można powiedzieć, że

DIALOG • Deutsch-Polnisches Magazin • Magazyn Polsko-Niemiecki

Redaktion / redakcja • Basil Kerski, Chefredakteur / redaktor naczelny • Wojciech Duda, Piotr Leszczyński, Christian Schröter, Sabine Stelkel, Krzysztof Zastawny **Redaktionsassistentin / asystentka redakcji** Monika Satizabal Niemeyer • **Redaktionsanschrift / adres redakcji** • Deutsch-Polnisches Magazin DIALOG, Schillerstr. 59, 10627 Berlin, Tel.: (030) - 26 551 630, Fax: (030) - 26 551 631, dpgbv@t-online.de • **Herstellung, Gestaltung / produkcja, układ graficzny** Deutsch-Polnisches Magazin DIALOG, Piotr Mordel

Vertrieb und Anzeigenverwaltung / dystrybucja i ogłoszenia Deutsch-Polnisches Magazin DIALOG • dpgbv@t-online.de, **Auflage / nakład**: 7 000 Expl. / egz. • **Preis**: 5,- Euro / cena: 12,- zł, **Abonnement / Deutschland**: 15,30 Euro (Ausland 20,50 Euro), Abonnenten wenden sich bitte an die Redaktion • **Prenumerata w Polsce**: 28,- zł, „Przegląd Polityczny”, ul. Szeroka 121/122, 80-835 Gdańsk, tel./faks: (058) 301 93 36, dialog@przegladpolityczny.pl

Diese Ausgabe wurde von der Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit und dem Auswärtigen Amt gefördert. • To wydanie wsparły Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych RFN.

Namentlich gekennzeichnete Beiträge geben nicht in jedem Fall die Meinung des Herausgebers wieder. Für unverlangt eingesandte Manuskripte, Fotos und Zeichnungen wird keine Gewähr übernommen. • Artykuły podpisane nie zawsze odzwierciedlają poglądy wydawców. Nie ponosimy odpowiedzialności za rękopisy, zdjęcia i rysunki nadesłane bez zamówienia. ISSN 0938-1422

zainteresowanie konkursem wśród polskich i niemieckich dziennikarzy jest podobne, choć strona niemiecka zgłasza zdecydowanie więcej prac telewizyjnych. Do roku 2002 organizatorzy konkursu przyznawali po dwie nagrody w każdej kategorii polskiemu i niemieckiemu dziennikarzowi, obecnie jedną w każdej kategorii. W sumie polscy dziennikarze otrzymali 24 nagrody (nie licząc specjalnej), niemieccy – 31.

Obraz przemian

Czas zaciera fakty, wydarzenia, jednak spoglądając na dorobek Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej, czytelnicy mogą uświadomić sobie ogromne zmiany, jakie zaszły we wzajemnych stosunkach obu państw. W pierwszych latach w nagrodzonych pracach dominowała tematyka historyczna. Opisywano głównie wojenne i powojenne losy pojedynczych bohaterów. W żadnym z tekstów nie brakowało ludzkiego ujęcia polsko-niemieckich stosunków, jednak dramatyczne wspomnienia świadków drugiej wojny światowej nie przekreślały chęci wzajemnego zrozumienia. Prace te są przykładem „zabliźniania się bolesnej pamięci” wydarzeń drugiej wojny światowej. Odbiegają od częstej praktyki mediów, które, podejmując tematykę międzynarodową, przede wszystkim poddają przekaz rytualizacji, ograniczając się do dyplomatycznych i oficjalnych spotkań czy deklaracji. Nagrodzone materiały dziennikarskie łączą w sobie coś, co Adam Krzemiński określił „pamięcią wojny i pokoju”.

Prace te wskazują, że wzajemne pojeźdzenie było procesem wolnym, trudnym, stopniowym i wielopłaszczyznowym. Aby go ukazać, dziennikarze obydwu krajów swoje zawodowe peregrynacje musieli skierować na pogranicze, gdzie – jak powiedział Mariusz Szczygieł – „Warszawa zderza się z Berlinem”, a okazja do usłyszenia i zapisania polsko-niemieckich opowieści nadarza się często.

Od kilku lat tematyka historyczna jest wypierana przez problemy bardziej aktualne, szczególnie te poświęcone kwestiom gospodarczym. „Jest mniej prac historycznych, co pokazuje, że Erika Steinbach nie jest już postacią medialną, choć temat wojenny oczywiście nadal się przewija, wojna, uraz wojenny, kwestia niemieckiej winy, relacja między trzecim czy czwartym pokoleniem sprawców, a potomkami ofiar – mówi Adam Krzemiński, członek jury konkursu. – Ten typ prac – nazwijmy je ‚prezentacjami utraconego czasu’ – o współczesnym spotkaniu Nie-

mca czy Niemki z kimś z Polski, to bardzo ciekawa perspektywa. W tych pracach rzut oka w przeszłość łączy się z doświadczeniem młodego pokolenia dzisiaj. Zarazem widać, że młodzi ludzie patrzą w przyszłość. Nie rozdrapują ran”. Jednak, zdaniem Krzemińskiego, mediom wciąż

sywanych wydarzeń. „To naturalne – mówi Kondzińska – że reportaż wymaga najwięcej pracy, jest niejako obrazem samym w sobie. Pozwala nam, członkom jury, od razu określić warsztat dziennikarski, ocenić, czy pomysł na temat i jego ujęcie są oryginalne, ile czasu trzeba było włożyć

Verleihung des Deutsch-Polnischen Journalistenpreises 2012 in der Kategorie Fernsehen
Wręczenie Polsko-Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej 2012 w kategorii Telewizja

umykają tematy nowocześnie, dotyczące nie tyle stosunków bilateralnych, ile mające za zadanie informować o życiu codziennym w kraju sąsiada. Z tą opinią zgadza się Agata Kondzińska, dziennikarka „Gazety Wyborczej”, również członkini jury konkursowego: „Wciąż brakuje nam prac, które byłyby dowodem faktycznego, autentycznego otwarcia. Dla przykładu: w polskich mediach od pewnego czasu toczy się dyskusja na temat reformy emerytalnej, brakuje nam tekstów, audycji radiowych czy programów telewizyjnych, które informowałyby, jak ten system działa w Niemczech”.

Lektura nagrodzonych prac pokazuje, jak na przestrzeni piętnastu lat ewoluował sposób myślenia dziennikarzy o kraju sąsiada. I pomimo że laureaci nagrody przedstawiają różne wymiary wzajemnych relacji, korygują uprzedzenia, likwidują negatywne stereotypy, akcentują to, co nas łączy, nie dążą na siłę do eliminowania różnic.

Zwycięskie prace konkursowe mają bardzo zróżnicowany charakter nie tylko pod względem treści, ale i formy. W zdecydowanej większości są to dokumenty oparte na rzetelnym materiale źródłowym. Ich autorzy dotarli do świadków i miejsc opi-

w w poszukiwaniu materiałów, dzięki którym temat ujęto możliwie optymalnie”.

Historia konkursu to również obraz przemian rynku medialnego obydwu krajów. Zmiany są nieuchronne. W dobie dziennikarskiego konformizmu, który coraz częściej odpowiada na zapotrzebowanie przeciętnego odbiorcy, a sprawy międzynarodowe przedstawia w sposób sensacyjny, uproszczony, koncentrując się na opisie wydarzeń o marginalnym znaczeniu, Polsko-Niemiecka Nagroda Dziennikarska odgrywa ważną rolę, kształtuje standardy zawodowe młodych adeptów dziennikarstwa, którzy chcieliby się zająć tematyką pogranicza, a których wydaje się być wciąż niewiele.

Paulina Olechowska

politolożka i socjolożka, pracownik naukowy w Zakładzie Mediów i Komunikowania Uniwersytetu Szczecińskiego.